

Repertoriul jurisprudenței

Cauza C-125/18

Marc Gómez del Moral Guasch
împotriva
Bankia SA

(cerere de decizie preliminară
formulată de Juzgado de Primera Instancia nº 38 de Barcelona)

Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 3 martie 2020

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Contract de împrumut ipotecar – Rata dobânzii variabile – Indice de referință bazat pe împrumuturile ipotecare ale caselor de schimb – Indice care rezultă dintr-un act cu putere de lege sau dintr-o normă administrativă – Introducerea unilaterală a acestei clauze de către profesionist – Controlul cerinței de transparență de către instanța națională – Consecințele constatării caracterului abuziv al clauzei”

1. *Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13 – Domeniu de aplicare – Excludere prevăzută pentru clauzele contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii – Clauză care stabilește o rată a dobânzii variabile bazată pe un indice de referință prevăzut de o dispoziție de drept național lipsită de caracter imperativ – Aplicarea directivei*
[Directiva 93/13 a Consiliului, art. 1 alin. (2)]

(a se vedea punctele 33-37 și dispozitiv 1)

2. *Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13 – Obligația instanței naționale de a examina caracterul clar și inteligibil al unei clauze contractuale referitoare la obiectul principal al contractului – Conținut*
[Directiva 86/653 a Consiliului, art. 4 alin. (2) și art. 8]

(a se vedea punctele 44-47 și dispozitiv 2)

3. *Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13 – Clauză care stabilește o rată a dobânzii variabilă – Cerința transparenței – Conținut – Criterii de apreciere*
[Directiva 93/13 a Consiliului, art. 4 alin. (2) și art. 5]

(a se vedea punctele 52-54 și 56 și dispozitiv 3)

4. *Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13 – Constatarea caracterului abuziv al unei clauze – Conținut – Modificare de către instanța națională a conținutului unei clauze abuzive – Inadmisibilitate – Înlocuirea unei clauze abuzive de către instanța națională cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv – Admisibilitate*
[Directiva 93/13 a Consiliului, art. 6 alin. (1) și art. 7 alin. (1)]

(a se vedea punctele 59-64 și 67 și dispozitiv 4)

Rezumat

Instanțele spaniole trebuie să controleze caracterul clar și inteligibil al clauzei cuprinse în contractele de împrumut ipotecar care prevăd aplicarea unei rate a dobânzii variabile bazate pe indicele caselor de schimb spaniole. Dacă stabilesc caracterul abuziv al clauzei, acestea pot, pentru a proteja consumatorul de consecințele deosebit de prejudiciabile care pot decurge din nulitatea contractului de împrumut, să înlocuiască acest indice cu un indice supletiv prevăzut de legislația spaniolă

În Hotărârea Gómez del Moral Guasch (C-125/18), pronunțată la 3 martie 2020, Curtea, întrunită în Marea Cameră, a statuat că clauza unui contract de împrumut ipotecar încheiat între un consumator și un profesionist, în temeiul căreia rata dobânzii care trebuie plătită de consumator variază în funcție de indicele de referință bazat pe împrumuturile ipotecare ale caselor de economii spaniole (denumit în continuare „indicele de referință”), acest indice fiind prevăzut de dreptul spaniol, intră în domeniul de aplicare al directivei privind clauzele abuzive¹. Astfel, această clauză nu reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii în sensul articolului 1 alineatul (2) din această directivă. Curtea a precizat de asemenea că instanțele spaniole trebuie să verifice caracterul clar și inteligibil al unei asemenea clauze, iar aceasta independent de aspectul dacă dreptul spaniol a pus în aplicare posibilitatea oferită statelor membre, în temeiul articolului 4 alineatul (2) din directivă, de a prevedea că aprecierea caracterului abuziv al unei clauze nu privește, printre altele, definiția obiectului principal al contractului. Dacă aceste instanțe stabilesc caracterul abuziv al clauzei menționate, ele pot, pentru a proteja consumatorul de consecințele deosebit de prejudiciabile care pot rezulta din nulitatea contractului de împrumut, să înlocuiască acest indice cu un indice supletiv prevăzut de legislația spaniolă.

Această hotărâre se înscrie în cadrul unei cereri de decizie preliminară formulate de Juzgado de Primera Instancia n° 38 de Barcelona (Tribunalul de Primă Instanță nr. 38 din Barcelona, Spania). Domnul Marc Gómez del Moral Guasch a formulat o acțiune în fața acestei instanțe în legătură cu caracterul pretins abuziv al unei clauze referitoare la rata dobânzii variabile și remuneratorii care figura în contractul de împrumut ipotecar pe care îl încheiase cu instituția bancară Bankia SA. În temeiul acestei clauze, rata dobânzii ce trebuia plătită de consumator variază în funcție de indicele de referință. Acest indice de referință era prevăzut de reglementarea națională și putea fi aplicat de instituțiile de credit împrumuturilor ipotecare. Cu toate acestea, instanța spaniolă arată că indexarea dobânzilor variabile calculată pe baza indicelui de referință era mai puțin favorabilă decât cea calculată pe baza ratei medii de pe piața interbancară europeană (Euribor), care ar fi utilizată în 90 % din împrumuturile încheiate în Spania, cu un cost suplimentar de ordinul a 18 000-21 000 de euro pe împrumut.

¹ Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

În primul rând, Curtea a amintit că clauzele care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii sunt excluse din domeniul de aplicare al directivei². Cu toate acestea, Curtea a remarcat că, sub rezerva verificării de către instanța spaniolă, reglementarea națională aplicabilă în speță nu impunea, pentru împrumuturile cu rata dobânzii variabilă, utilizarea unui indice de referință oficial, ci se mulțumea să stabilească condițiile care trebuiau îndeplinite de „indici sau rate de referință” pentru a putea fi utilizate de instituțiile de credit. În consecință, Curtea a concluzionat că intră în domeniul de aplicare al directivei clauza unui contract de împrumut ipotecar care prevede că rata dobânzii aplicabile împrumutului se bazează pe unul dintre indicii de referință oficiali prevăzuți de reglementarea națională care pot fi aplicați de instituțiile de credit împrumuturilor ipotecare atunci când această reglementare nu prevede nici aplicarea imperativă a acestui indice independent de alegerea părților contractuale, nici aplicarea sa supletivă în lipsa unei înțelegeri diferite între aceleași părți.

În al doilea rând, Curtea a examinat competențele instanței naționale în cadrul controlului transparenței unei clauze privind obiectul principal al contractului. Astfel, articolul 4 alineatul (2) din directivă prevede că aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește, printre altele, definiția obiectului principal al contractului, în măsura în care aceste clauze sunt redactate în mod clar și inteligibil³. Instanța spaniolă a examinat posibilitatea ca o instanță națională, chiar în absența transpunerii acestei dispoziții a directivei în dreptul intern, să controleze dacă o clauză precum clauza în litigiu îndeplinea cerința de transparență impusă de directivă. În această privință, Curtea a subliniat că clauzele contractuale trebuie să îndeplinească cerința unei redactări clare și inteligibile⁴. Această cerință se aplică, potrivit Curții, inclusiv atunci când o clauză intră în domeniul de aplicare al dispoziției menționate și chiar dacă statul membru în cauză, în speță Spania, nu a transpus dispoziția respectivă în ordinea sa juridică. Rezultă că o instanță a unui stat membru este obligată mereu să controleze caracterul clar și inteligibil al unei clauze contractuale privind obiectul principal al contractului.

În al treilea rând, Curtea decide că, pentru a respecta cerința de transparență în sensul directivei⁵, o clauză care stabilește o rată a dobânzii variabile ce figurează într-un contract de împrumut ipotecar trebuie nu doar să fie inteligibilă pe plan formal și gramatical, ci și să îi dea posibilitatea consumatorului mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat, să înțeleagă funcționarea concretă a modului de calcul al acestei rate și să evalueze astfel, pe baza unor criterii precise și inteligibile, consecințele economice, potențial semnificative, ale unei asemenea clauze asupra obligațiilor sale financiare. Constituie elemente deosebit de relevante în această privință, pe de o parte, împrejurarea că elementele principale referitoare la calculul ratei dobânzii sunt ușor accesibile oricărei persoane care intenționează să contracteze un împrumut ipotecar, ca urmare a publicării modului de calcul al acestei rate în jurnalul oficial al statului membru în cauză, precum și, pe de altă parte, furnizarea de către profesionist consumatorului de informații cu privire la evoluția trecută a indicelui pe baza căruia este calculată rata respectivă.

În al patrulea rând, în ceea ce privește competențele instanței naționale în cadrul constatării eventualului caracter abuziv al unei clauze contractuale, în sensul directivei, Curtea a amintit că aceasta⁶ nu se opune ca instanța națională, în aplicarea principiilor de drept al contractelor, să înlăture o clauză abuzivă dintr-un contract încheiat între un profesionist și un consumator,

² Articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13.

³ Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, care privește clauzele referitoare la obiectul principal al contractului sau la caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, și serviciile sau bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte.

⁴ Articolul 5 din Directiva 93/13.

⁵ Articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13.

⁶ Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13.

înlocuind-o cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv în situații în care anularea unei asemenea clauze ar obliga instanța să anuleze contractul în întregime, expunându-l astfel pe consumator unor consecințe deosebit de prejudiciabile. Astfel, o asemenea anulare a contractului ar putea avea în principiu drept consecință exigibilitatea imediată a cuantumului împrumutului datorat în proporții care riscă să depășească capacitățile financiare ale consumatorului și, ca urmare a acestui fapt, ar tinde să îl penalizeze mai degrabă pe acesta decât pe creditor, care, pe cale de consecință, nu ar fi descurajat să introducă asemenea clauze în contractele pe care le propune. În speță, legiuitorul spaniol a introdus, de la momentul încheierii contractului de împrumut litigios, un indice „substitutiv”, care, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, prezintă un caracter supletiv. În aceste condiții, Curtea a considerat că directiva⁷ nu se opune ca, în cazul nulității unei clauze contractuale abuzive care stabilește un indice de referință pentru calculul dobânzilor variabile ale unui împrumut, instanța națională să înlocuiască acest indice cu indicele substitutiv respectiv, aplicabil în lipsa unui acord contrar al părților contractuale, în măsura în care contractul de împrumut ipotecar în cauză nu poate continua să existe în cazul eliminării acelei clauze abuzive, iar anularea contractului în întregime este de natură să îl expună pe consumator unor consecințe deosebit de prejudiciabile.

⁷ Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13.